

Становище

от доц. д-р Ваня Борисова Божилова

относно дисертационен труд за придобиване на образователната и научна степен доктор по научна специалност 05.08.04. „Изкуствознание и изобразителни изкуства“ на тема:

„Проблеми на пластичните изкуства при отсъствие на зрително възприятие“

Докторант: Мария Кунчева Коева

Научен ръководител: проф. д. изк. Петер Цанев

Представеният дисертационен труд насочва вниманието към ролята и мястото на пластичните изкуства в живота на незрящите и зрително затруднените хора. В него се поставят актуални проблеми и професионални въпроси от областта на изкуствознанието и изобразителните изкуства, но също така е пресечна точка за комплексния поглед към значението на изкуството като креативна дейност и синергия на естетическо съзерцание и естетическо пресъздаване, но и като инструмент за социално влияние.

Във време, в което започваме да мерим значимостта на обществените и социалните процеси чрез ориентацията и проникването им от човечността и през човешката им перспектива, необходимостта от научни изследвания с подчертан социално-интегративен характер нараства.

Настоящото дисертационно изследване умело изгражда научно обоснован концептуален модел за възприемане и разбиране на пластичните изкуства не само като форми на пространствена ориентация, а и като място за среща и взаимодействие на различни сетивни модалности в процеса на творене, което е базисна предпоставка за интеграционната сила на пластичните изкуства и творческият процес при хора със затруднено зрение или незрящи. Разработената тема засяга основно пластичните характеристики на творчеството на незрящите и сетивните предпоставки за осъществяване на творчески процес, което позволява на докторанта да представи, анализира и интерпретира информацията професионално и с усет и чувствителност към сетивността и сетивните възприятия на хората със зрителни увреждания. В основата на дисертацията стои позитивен, хуманистичен подход към разглеждане на поставените проблеми с цел да се «насърчи индивидуалното преживяване на изкуството и на творческия процес при зрително затруднените» (с. 190) и да се представят «възможностите и предпоставките, изкуството да се превърне в естествена част от живота на хората със затруднено зрение» (с. 191).

Дисертационният труд е разработен в 5 части и е с обем от 211 страници. Той отговаря във вид и обем на специфичните изисквания към такъв вид разработки и съдържа: заглавна страница, съдържание, увод, изложение, разгърнато в три глави, заключение, използвана литература и декларация за оригиналност.

В **увода** се представя основната теза на докторанта, че пластичните изкуства имат място в живота на хората със зрителни затруднения и като обект за възприемане, и като обект на творческа дейност. Това определя и фокусът на изследването – пластичните изкуства се разглеждат като следствие от логическите и интелектуалните достижения, въображението и познанията на личността, а не единствено като резултат от функцията на зрителното възприятие. В уводната част е очертан и научния апарат на дисертационното изследване – обект, цел, задачи, методи, понятиен апарат и източници на информация. Целта и задачите звучат реалистично и са постижими. Избраната методика (методи) са адекватни на целта и задачите.

В **първа глава**, която се състои от четири части, е очертана и анализирана ролята на отделните сетива при възприемане на пластичните изкуства. Накратко са представени петте сетивни системи (зрение, слух, осезание, обоняние и вкус) и тяхната роля при възприемането на произведения на изкуството. Насочването на вниманието към ролята на осезанието и тактилното възприятие е направено на базата на представяне и анализ на идеите на Лоуенфелд за използване на осезанието в творческите прояви на децата от ранна детска възраст и чрез анализ на връзката между зрение и осезание при възприемането на пластичните изкуства. Разгледани са и някои състояния на физически и психически увреждания – нарушено зрение, сензорна агнозия и аутизъм – при които осезанието се проявява като специфична или особено значима когнитивна функция.

Във **втора глава** са представени някои аспекти на пластичните изкуства, които се проявяват при хора с трайно увредени зрителни възприятия или слепота. Разгледани са подходи за изследване на творчески способности на хора с нарушено зрение и е обоснована необходимостта им от контакт с художествени произведения като начин за развитие на техните умения за общуване, умения за боравене в тримерното пространство, развитие на пространствена ориентация и креативно мислене. Приведени са резултати от изследвания на други автори за отношението на зрително затруднените към произведенията на изкуството и критериите, чрез които те оценяват изкуството. Многократно авторът подчертава, че изграждането на такива критерии е от изключително значение за мотивацията на хората да общуват с произведения на изкуството и да откриват тяхната утилитарност. А това може да случи както в процес на целенасочено обучение, със средствата на формалното образование в училищна среда, така и чрез дейността на някои организации за неформално образование.

В сферата на формалното образование докторантът насочва вниманието си формите за обучение на зрително затруднени хора и мястото на пластичното изкуство в програмата

